

De ommekeer van Medellin

De oprichting van het CMBR viel samen met de grootste missionaire gebeurtenis na het tweede Vaticaans Concilie: de tweede Algemene vergadering van de Latijnsamerikaanse Bisschoppenconferentie in Medellin 1968. Inhoudelijk zette deze bijeenkomst de toon omdat de kerken in Azië en Afrika in de zestiger jaren volop bezig moesten zijn met hun eigen overgang van vanuit Europa gestichte en door religieuzen geleide missies naar zelfstandige kerken met eigen mensen aan het hoofd. Voor de religieuzen-missionarissen hield dat in dat ze zich opnieuw bewust moesten worden van hun missionariteit en daarvoor een eigen plek zoeken.

Beide processen, verzelfstandiging van de lokale kerken en positiebepaling van de religieuzen in een Aziatische en Afrikaanse context, bleven hangen binnen de ontwikkelingsdruk, c.q. de bestrijding van communistische dreigingen die van de toenmalig eerste en tweede wereld geheten Westerse wereld uitgingen. Natie- en kerkvorming werden hierdoor bepaald. Ook de Latijnsamerikaanse kerken stonden onder deze druk, maar het grote en uitdagende van Medellin was dat de Bisschoppenconferentie de afhankelijkheid van deze Westerse bepaling onderkende en zich afvroeg wat deze betekende voor het overgrote deel van de mensen, van de gelovigen. Medellin nam afstand van het vooruitgangsoptimisme zoals dat ook geklonken had op Vaticanum II en nog sterker op het daarop volgende Pastoraal Concilie van Noordwijkerhout waarop overigens geen vertegenwoordiging van ons grote contingent missionarissen was voorzien.

Medellin was geen studiecongres, maar een reflectie op nieuwe pastorale en missionaire ervaringen, vooral van de Braziliaanse en Chileense kerk. Hierbij moeten we denken aan nieuwe vormen van kerkwording met de basisgemeenschappen, nieuwe vormen van onderwijs welke aansloten bij de kennis en levenservaring van arme mensen, (met dank aan de Pinksterchristenen) nieuwe vormen van opname van de bijbel in de godsdienstigheid van de katholieken, het opgeven van het 'christenheidsideaal' in het zoeken naar nieuwe omgangsvormen met de staten, een meelevender pastoraat jegens de volksreligiositeit.

De 'bevrijdende' elementen in al deze missionaire en pastorale perspectieven zouden later als 'Latijnsamerikaans' worden gemerkt en reikten veel verder dan hun onmiskenbaar politieke gevolgen waartoe helaas de bevrijdingstheologie vooral in Europa werd gereduceerd.

Medellin, de uitvoering ervan, viel grotendeels op de kap van ons religieuzen, al was dat alleen maar vanwege de realiteit dat de 'werken' van de kerk of namens de kerk door de religieuzen werden verricht.

Feitelijk vroeg Medellin met name van de religieuzen een enorme ommekeer (om het woord 'bekering' maar niet te gebruiken). De eerste Westeuropese religieuzen waren in het 19^e eeuwse Latijns Amerika vooral verwelkomd als seminarie-inrichters en als experts in het 'Franse' onderwijs (tegenhangers van de 'Amerikaanse' variant). Een enkele groep introduceerde eigen spiritualiteit en 'werken'. De overgrote meerderheid richtte zich echter op de omvorming van kerken als 'vroomheidsmonumenten' met een daarin zich herkende orde of broederschap tot het Europese type parochie van de 19^e eeuw met zijn educatieve en sociale werken. Daarin en vooral daarbuiten ontwikkelden zich allerlei bewegingen (Katholieke Actie in Italiaanse en Franse vorm) die de nieuwe katholieke elite eerder van de parochie wegzogen dan haar tot dienst was. Door het beschikbaar komen van (katholiek) ontwikkelingsgeld werd een (pater)pastoor eerder een manager van een sociaal-pastoraal bedrijf dan een pastor die de zich opdringende religieuze energie van zijn mensen katalyseerde. Precies op dit punt – de verwijdering van de creativiteit van de eigen mensen –

werkte de 'automaat' van de vroegere 'christenheid' niet meer, voelde zich de eigenlandse clergé overvraagd, en ging de buitenlandse helper zich afvragen of hij hiervoor missionaris was geworden. Ik zeg dit met het grootste respect voor al die pastores-missionarissen die zich kapot werkten in 'mateloze' parochies en veel opleidingshuizen.

Het gevoel niet op de juiste plaats te zitten en niet voor de juiste mensen op te komen, heeft de Latijnsamerikaanse religieuzenconferentie alles doen zetten op de zogeheten 'comunidadade inserida', kleine religieuze gemeenschappen 'ingevoegd' in de context van arme mensen. Daarbij waren niet de 'werken' bepalend, maar de solidariteit met de mensen. Men kreeg andere 'relaties' en de kerk een andere plaats.

De weg als zodanig mag op den duur geen succes zijn geworden, de ontdekkingen die men deed zijn de basis geworden van een nieuw verstaan van kerk met Indianen, armen, enzovoorts. Ik vind wat de Nederlandse Carmeliet Carlos Mesters met de bijbel deed en doet, een blijvend monument hiervan. Juist door het feit dat de vrouwelijke religieuzen met hun werk dichterbij de mensen stonden dan in clericale kaders omhangen mannelijke religieuzen, hebben zij veel meer de vrijheid van de 'kinderen Gods' hernomen en ook tal van roepingen getrokken.

Het spreekt vanzelf dat het Nederlandse organisatiewezen achter deze 'missie', opgewekt door Medellin en door veel missionaris-religieuzen tot de hunne gemaakt, gedesorïenteerd raakte. Men was net in Noordwijkerhout bezig missie te scheiden van ontwikkelingshulp. En hier in Latijns Amerika werden veel vragen gesteld juist vanuit de sociaaleconomische én religieuze positie van de mensen. En dat op het moment dat de meeste Latijnsamerikaanse staten een eigen monopolie wilden op de bepaling van wat 'ontwikkeling' van de mensen betekende via de ideologie van de Nationale Veiligheid en hooguit een 'supplerende' kerk op nationaal vlak duldden.

Hoe spraakmakend de bevrijdingstheologie ook werd, zaken werden gedaan door de departementen van de bisschoppen- en religieuzenconferenties, de eerste eigen studiebureaus. Onze hulp moest wennen aan dit eigen beleid en kon niet verder met contacten met allerlei individuele bisschoppen die nauwelijks weerwerk konden leveren.

Voor onze organisaties betekende echte hulp het uit handen geven van de bepaling van die hulp: een volstrekt nieuw gegeven in de missionaire wereld.

Het CMBR heeft hierin haar weg moeten zoeken zonder het contact met de klassieke missionarissen-achterban te verliezen. De missionaris-pastoor voelde zich daardoor vaak in de steek gelaten, zeker als hij de weg niet vond naar de talrijke katholieke fondsen en organisaties die de tijd van Medellin niet de hunne vonden.

De vervolg-conferenties op Medellin (Puebla, Santo Domingo, Aparecida) hebben de grondlijnen van Medellin samengevat in het 'zien, oordelen, handelen' nooit losgelaten, ook waar de indianen en afro-amerikanen meer reliëf kregen. Als zodanig hebben ze ook hun effecten gehad in de synodes die in Afrika en Azië gehouden werden. Vooral in Azië werd het perspectief van de dialoog uiteraard veel bepalender.

Rogier van Rossum ss.cc.